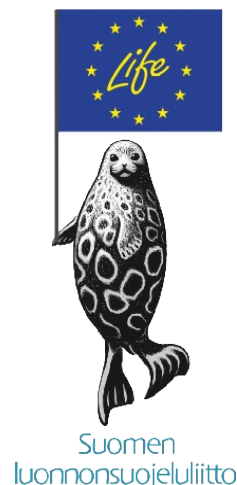

Luonnonsuojeluliiton VieKas LIFE - vieraslajihanke 2018–2023

Miten hanke koskettaa ja
hyödyttää SLL:n piirejä ja yhdistyksiä?

VieKas -hanke kartoittaa ja torjuu haitallisia vieraskasveja

VieKas – eli Vieraskasvi -Life (engl. Invasive LIFE) on Suomen suurin haitallisten vieraskasvilajien torjuntaan keskittyvä, ja ensimmäinen Suomen luonnonsuojeluliiton vetämä LIFE-hanke. Tämä tarkoittaa, että SLL johtaa hanketta ja on päävastuussa hankkeen toteutuksesta. Hanke on 5,5-vuotinen (2018-2023) ja rahoituksesta 60 % tulee EU:n Life-rahastosta. Tämän infopakettin viimeiseltä sivulta löytyy tietoa siitä, miksi haitallisten vieraslajien torjuminen on tärkeää.

Kaukasianjättiputki (*Heracleum mantegazzianum*)

VieKas-Life-hankkeessa kartoitetaan ja torjutaan haitallisia vieraskasveja jättipalsamia (*Impatiens glandulifera*), jättiputkia (*Heracleum mantegazzianum*, *H. persicum* ja *H. sosnowskyi*) ja keltamajavankaalia (*Lysichiton americanus*). Hankkeen päätavoitteita ovat mm. kaikkien Suomen keltamajavankaalien esiintymien hävittäminen, kaikkien Varsinais-Suomessa olevien jättiputkiesiintymien hävittäminen sekä jättipalsamin nykylevinneisyyden tarkentaminen. Kaikki kolme kasvilajia kuuluvat EU:n haitallisten vieraslajien luetteloon. Näiden lajien osalta maanomistaja on velvollinen hävittämään kasvit asianmukaisesti ja varmistamaan, etteivät ne leviä eteenpäin.

Vieraslajien torjunnan lisäksi hankkeen keskeisenä tavoitteena on kansalaisten innostaminen ja kouluttaminen vieraslajien torjuntatyöhön eri puolilla Suomea niin, että hankkeen loppumisen jälkeen Suomessa olisi vakiintunut kansalaistoimijoiden joukko vieraslajien torjunnassa. Tämän työn apuvälineeksi kehitetään älypuhelimella toimiva kansalaistieteen työkalu, jonka vieraslajihavainnot ja torjuntatiedot voidaan helposti ilmoittaa kansalliseen paikkatietokantaan. Kansalaistieteen lisäksi hankkeen toimenpiteisiin kuuluvat myös torjuntatalkoiden ja koulutusten järjestäminen sekä monipuolinen viestintä.

Jättipalsami (*Impatiens glandulifera*)

VieKas LIFElla on vahvat taustavoimat

VieKas Lifessa SLL:n hankekumppaneita ovat Luonnontieteellinen keskusmuseo (LUOMUS), Marttaliitto, Luonto-Liitto, Luonnonvarakeskus LUKE sekä Jyväskylän ja Riihimäen kaupungit.

- LUOMUS rakentaa kansalaistoimintaan keskittyvän hankesivun ja kännykässä toimivan havaintojen ilmoittamis- ja torjuntatietolomakkeen.
- Marttaliitto kouluttaa puutarhamartoistaan ´vieraslajimarttoja´ ja järjestää ympäri maata koulutustilaisuuksia vieraslajeistaan.
- Luonto-Liiton koululähettiläät vievät vieraslajitietoa kouluihin ja kehittävät uusia oppimateriaaleja, jotka tavoittavat vähintään 7000 oppilasta.
- LUKE kehittää kasvintorjunta-aine glyfosaatin (esim. RoundUp) korvaavaa menetelmää jättiputken torjuntaan testaamalla biohajoavaa katemateriaalia, joka voisi toimia mekaanisena torjuntakeinona.
- Jyväskylä ja Riihimäki torjuvat jättipalsamia pitkäaikaistyöttömien ja vapaaehtoisten muodostamien torjuntajoukkojen kanssa. Jyväskylässä kokeillaan lisäksi lammaslaidunnusta jättipalsamin torjuntakeinona.

Keltamajavankaali (*Lysichiton americanus*)

Näiden tahojen lisäksi kansalaistoiminnan yhteistyötä tullaan kehittämään monipuolisesti myös muiden yhdistysten, järjestöjen ja organisaatioiden kanssa. Hankkeessa on mukana muun muassa kymmeniä kuntia eri puolella Suomea. Vieraslajien torjuntatyöt kohdistuvat ensisijaisesti niiden kuntien alueelle, jotka ovat hankkeen osarahoittajia, mutta moninaista kansalaistoimintaa toivottavasti syntyy myös muissa kunnissa.

Miksi piirin tai yhdistyksen kannattaa lähteä VieKas LIFEen mukaan?

VieKas LIFE tuo käytännön luonnonsuojelutyön lähelle suomalaisia!

Hankkeen puitteissa piiri tai yhdistys voi järjestää muun muassa vieraslajiretkiä, vieraskasvikävelyjä, luentoja ja pop up -tietoiskuja tapahtumissa. Suomalaiset kantavat nyt uudella tavalla huolta ympäristöstä ja ilmastosta ja me voimme tarjota mahdollisuuden kanavoita tuo huoli käytännön toimintaan suomalaisen luonnon hyväksi. Samalla tarjoutuu tilaisuus uusien jäsenten ja aktiivien hankintaan sellaisen yleisön keskellä, jotka ovat kiinnostuneita

vieraslajeista, mutta eivät ole aikaisemmin osanneet yhdistää niitä luonnonsuojeluun. Hankkeen tapahtumien kautta yhdistyksen ja piirin näkyvyys lisääntyy ja samalla on mahdollista tuoda esille myös

muuta paikallista toimintaa. VieKas tarjoaa toiminnan tueksi vieraslajiaiheista koulutusta sekä ohjeistuksia, tietoa ja materiaaleja. Hankkeen yhteistyöverkoston kautta syntyy uusia kumppanuuksia ja toimintamalleja.

Hankkeen puitteissa on mahdollisuus tarjota korvausta vastaan toiminta-alueenne kunnille vieraslajien kartoitusta tai torjuntatalkoita (esimerkiksi jättipalsamin osalta kevyesti organisoitavissa). Voitte myös olla mukana rakentamassa kuntien ja järjestöjen alueellista verkostoa ja hyödyntää sitä hankkeen aikana ja sen jälkeen. Hankkeelta saa neuvoja paikallisten toimintaideoiden suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Haitallisten vieraslajien leviämisen hillitsemisellä ja ehkäisemisellä voi lisäksi tarjota uudenlaisia argumentteja metsätaloustoimia vastaan (hakkuuaukot lisäävät riskiä pioneerivieraslajien leviämiselle) tai perusteluita vesiensuojelutoimien ajamiselle (jättipalsamikasvuston poisto vähentää pintamaan eroosiota virtavesiin).

Tavoitteenamme on tehdä hankkeesta mahdollisimman hyödyllinen piireille ja yhdistyksille. Olisimme kiitollisia ideoistanne ja ehdotuksistanne sekä kiinnostuneita kuulemaan aiemmin tekemästänne työstä haitallisten vieraslajien parissa. Mitä hyviä vinkkejä teillä olisi jakaa hankkeen kautta myös muiden yhdistysten käyttöön?

Mitä VieKas toivoo piireiltä ja yhdistyksiltä?

Hankkeen tavoitteena on vieraslajiviestinnän jalkauttaminen piirin tai yhdistyksen toiminta-alueelle. Hanke tarjoaa valmiita viestintämateriaaleja, kuten tiedotepohjia, somemateriaalia ja vieraslajiteemaa esittelevän kiertävän näyttelyn, joka tulee olemaan tarjolla kiinnostuneiden yhdistysten käyttöön. Piirien ja yhdistysten toivotaan kannustavan omia jäseniään kouluttautumaan sekä osallistumaan vieraslajien kartoittamiseen ja samalla kansalaistiedetoimintaan. Hanke toivoo piirin alueen kuntien, järjestöjen ja muiden toimintaryhmien aktivoimista vieraslajien kartoittamiseen ja talkoisiin. Yhteistyössä paikallisten toimijoiden ja esimerkiksi kunnan kanssa järjestettävät talkoot ovat yksi mahdollinen toimintamuoto, mutta myös uudenlaisia ideoita kehitetään. Kunnille voidaan esimerkiksi tarjota korvausta vastaan pienimuotoista vieraskasvilajien kartoituspalveluja jättiputkien tai jättipalsamin osalta ja herättää sitä kautta tietoisuutta ongelman laajuudesta.

Kati ja Markus olivat SLL:n liittovaltuuston kokouksessa Fiskarissa lauantaina 24.11. esittäytymässä ja esittelemässä hanketta. Tässä päivän aikana kysytyt kysymykset ja niiden vastaukset.

Kysymys 1: Mitkä lakipykälät velvoittavat maanomistajia (kuten kuntia) hävittämään vieraslajeja?

Suomessa tuli vuoden 1.1.2016 voimaan **vieraslajilaki ja vieraslajiasetus**, joissa säädetään EU:n vieraslajiasetuksen toimeenpanosta Suomessa sekä listataan kansallisesti merkittävät haitalliset vieraslajit. EU:n vieraslajiasetuksessa säädetään toimenpiteistä, joilla jäsenvaltiot pyrkivät estämään haitallisten vieraslajien tuonnin EU:n alueelle ja niiden leviämisen täällä. Suomessa on myös muilla toimialoilla

toimeenpantuna haitallisia vieraslajeja koskevaa lainsäädäntöä, esim. metsästys- ja kalastuslaissa, eläintautilaissa, laissa kasvinterveyden suojelemisesta jne.

EU:n vieraslajiasetus: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R1143&rid=19>

Vieraslajilaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151709>

Vieraslajiasetus (kansallinen lajiluettelo): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20151725>

EU:n vieraslajiluetteloon tai kansalliseen luetteloon kuuluvaa lajia **ei saa tarkoituksellisesti kasvattaa** kiinteistöllä. Jos esimerkiksi puutarhaan on istutettu luetteloon kuuluva kasvilaji, omistajan on poistettava istutus ja hävitettävä kasvin osat niin, ettei se pääse lisääntymään (3 §, vieraslajin ympäristöön päästämisen kieltö).

EU:n vieraslajiasetuksessa tai omassa vieraslajilaissamme ei säädetä yleistä velvollisuutta hävittää laji kiinteistöltä, jos kyse ei ole tarkoituksellisesta kasvattamisesta.

Kiinteistön omistajalla on kuitenkin eräissä tilanteissa velvollisuus hävittää luettelolaji, kuten jättiputki, kiinteistöltä tai estää lajin leviäminen kiinteistön ulkopuolelle siitä huolimatta, että laji on levinnyt kiinteistölle luonnostaan. Vieraslajilain mukaan (4 §, kiinteistön omistajan ja haltijan huolehtimisvelvollisuus) **velvoite voi syntyä, jos haitallisesta vieraslajista aiheutuu merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle**. Lisäksi edellytyksenä on, että haitallisen vieraslajin esiintymä on mahdollista hävittää tai sen leviämistä rajoittaa kohtuullisin ja yleisesti käytössä olevin keinoin. Hävittämisvelvollisuus ei koske lintuja eikä nisäkkäitä.

Vieraslajien hävittäminen toisen maalta ei kuulu jokamiehen oikeuksiin. Torjuntatoimia varten tulee aina saada maanomistajan lupa.

Kysymys 2: Voiko vieraslajitalkoita järjestää pitkäaikaistyöttömien tekemänä toimintana?

Kyllä voi. Esimerkiksi hankekumppanimme Riihimäen kaupunki tulee kokeilemaan pitkäaikaistyöttömistä koostuvan ryhmän käyttämistä vieraslajien torjuntatoimenpiteissä. Opimme Riihimäen kokemuksista hankkeen aikana ja kerromme niistä hankkeen viestinnässä. Lisäksi kokoamme muiden tahojen kokemuksia ja käytännön toimintavinkkejä käytettäväksi tulevaisuudessa.

Kysymys 3: Miten VieKas LIFE -hankkeessa tehdään kansalaistiedettä?

VieKas LIFE perehdyttää suomalaisia haitallisiin vieraslajeihin järjestämällä paikkakunnilla touko-syyskuun välisinä aikoina info- ja koulutustapahtumia. Osallistuja saa pikaperehdytyksen haitallisista vieraslajeista ja niiden leviämisen merkityksestä luonnolle, taloudelle ja terveydelle, sekä tietoa miten voi vähentää omaa vaikutustaan lajien "leviämisyälän" *Mietinnässä: viimeistään 2020 koulutukseen voisi osallistua katsomalla videokoulutuksen ja vastaamalla hyväksyttävästi verkkotentin kysymyksiin.*

Osallistujia innostetaan tekemään kansalaistiedettä ja toimimaan luonnon monimuotoisuuden vahvistajina ilmoittamalla vieraslajihavaintojaan älypuhelimille soveltuvalla ilmoituslomakkeella (LUOMUS / Laji.fi). Asiantuntijoiden varmistamat lajinmääritykset takaavat tiedon laadun ja käyttökelpoisuuden torjuntatoimenpiteiden suunnittelussa.

Kansalaistiedejoukkoja kannustetaan myös järjestämään itse torjuntatalkoita tai osallistumaan muiden järjestämiin talkoisiin, ja ilmoittamaan työn tuloksista torjuntatyön ilmoituslomakkeella (LUOMUS /Laji.fi).

Vieraslajiportaalin osaksi rakennettavalla kansalaistoimintasuvi tarjoaa keskustelufoorumia lisäksi työkalun lajinmäärityksen tueksi.

Kysymys 4: Miten hankkeen toiminta näkyy omalla paikkakunnallani / paikkakunnalla x?

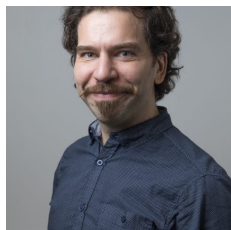
VieKas LIFE tekee kumppaneidensa kanssa hankevuosina paljon vieraslajiaiheista viestintää sekä perinteisen ja sosiaalisen median alustoilla. Hanke pyrkii järjestämään yhdessä kumppaneidensa ja muiden paikallisten ja alueellisten kansalaisjärjestöjen ja kunnan kanssa mahdollisimman monella paikkakunnalla (vuonna 2019 painotus Keski- ja Etelä-Suomessa) vieraslajiaiheisia vieraslaji-info & kansalaistiede -tapahtumia, joihin osallistuva saa perustiedot haitallisista vieraslajeista. Samalla ihmisiä innostetaan tekemään kansalaistiedettä ilmoittamalla älypuhelimellaan havaintoja vieraslajeista. Toivomme, että mahdollisimman moni piiri ja yhdistys innostuisi järjestämään kanssamme joko info & kansalaistiedetapahtuman tai jonkin muun haitallisiin vieraslajeihin liittyvän yleisötapahtuman. Samalla tarjoutuu oiva tilaisuus tehdä jäsenhankintatyötä.

TERVETULOA MUKAAN VIEKKAASEEN TOIMINTAAN!

Ota yhteyttä:

Kati Salovaara
Hankekoordinaattori (talous- ja hallinto)
Email: kati.salovaara@sll.fi
Puhelin: 040 632 7578

Markus Seppälä
Vieraslajiasiantuntija (vieraslajit ja viestintä)
Email: markus.seppala@sll.fi
Puhelin: 044 3069 546

Miksi vieraslajeihin keskittyvä hanke?

Haitalliset vieraslajit ovat uhka luonnolle

Vieraslajit ovat lajeja, jotka ovat levinneet luontaiselta levinneisyysalueeltaan uudelle alueelle ihmisen mukana joko tahattomasti tai tarkoituksella. *Haitalliset vieraslajit* ovat alueesta riippuen merkittävin tai toiseksi merkittävin syy luonnon monimuotoisuuden vähentymiseen elinympäristöjen häviämisen ja pirstoutumisen ohella. Suomessa on luokiteltu (2012 vieraslajistrategia) noin 300 haitallista vieraslajia, mukaan lukien maa- ja metsätalouden tuholaisia ja kasvitauhteja. Pohjoismaissa haitallisten vieraskasvilajien merkittävimpinä leviämisväylinä toimivat kaupalliset ja yksityiset puutarhat sekä maatalous.

Termit tutuiksi:

Tulokaslaji leviää uudelle alueelle omin keinoin, ilman ihmisen vaikutusta.

Vieraslaji siirtyy ihmisen vahingossa tai tarkoituksella edesauttamana sellaisen leviämisesteen yli (esim. valtameri), jota sen ei olisi omin keinoin mahdollista ylittää.

Haitallinen vieraslaji aiheuttaa uudella alueellaan haitta alkuperäislajeille ja ekosysteemeille, taloudelle, terveydelle tai kulttuuris-sosiaalista haittaa.

Haitallisten vieraslajien haitta voi ilmetä monella tavalla

Vieraslajit voivat aiheuttaa ekologisia, taloudellisia, terveydellisiä, sosiaalisia ja kulttuurisia haittoja.

Vieraslajit voivat kilpailla alkuperäislajien kanssa elintilasta ja resursseista, levittää tauteja ja loisia, risteytyä sukulaislajien kanssa ja muuttaa elinympäristön tai ekosysteemin toimintaa epäedulliseksi muille lajeille (ekologinen haitta). Vieraslajit aiheuttavat torjuntakustannuksia, satotappioita, maan arvon alenemista ja voivat lisätä autokolaririskiä (*valkohäntäkauriit*). Jättiputkien kasvineste aiheuttaa ihmisille palovamman kaltaisia ihovaurioita. Vieraslajit voivat estää luontoalueen virkistyskäytön ja heikentää kalastus- ja metsästysharrastuksen edellytyksiä.

Luonnon monimuotoisuuden kannalta vieraslajit ovat uhka geeni-, laji- ja luontotyyppitasolla. Tällä hetkellä haitalliset vieraslajit ovat uhka 19 %:lle Euroopan uhanalaisista lajeista. Ne ovat uhka lukuisille luontotyypeille, Suomessa esimerkiksi Itämeren ja rannikoiden luontotyypeille, kosteille lehdolle sekä perinnebiotoopeille.

Vieraslajien systemaattinen kartoitus- ja torjuntatyö tulee aloittaa viipymättä, sillä niiden torjunnan ja haittojen kustannukset kasvavat vuosi vuodelta lajien levitessä.